

hans eget välförstådda intresse. Hvad lag och sed bjuda, det är äfven rättesnöret för hans handel och vandel. »Att söka få allt, hvad vi kunna», säger vår författare, »och behålla allt, hvad vi fått, är en tvetydig naturlig rättighet, som endast kan finna sin tillämpning på naturtillståndet. I det civiliserade lifvet gifves det gränser för rättigheten att skaffa sig pengar, och vissa inskränkningar i rättigheten att behålla dem». Att underkasta sig dessa gränser och inskränkningar, är nu affärsmannens välförstådda intresse. Detta innebär, att uppoffringen för människan kan hafva ett högre intresse, än det s. k. egna intresset, och att vinsten då är icke blott hennes, utan äfven mensklighetens. Individen, familjen, kommunen, staten, ja människoslägtet på hvarje tid lefver icke blott för sig utan för det kommande. Allt, hvad närvarande tid vet, kan och eger, är ett arf från förgångna släkten. Bästa delen af detta arf är samlad genom ädel uppoffring och verksamhet för det allmänna bästa. Den, som frisäger sig från pligten att på lika sätt förtjena sin andel i arfvet, blir också verkligen derifrån utesluten. Blevde han äfven arftagare till allt jordens guld, saknas dock hos honom mensklighetens rätta stämpel, förmågan att höja tanke och vilja till det andliga och eviga. Men det är blott denna förmåga, som skiljer människan från djuret.

10

20

J. V. S.

37 ATT SKOLAN JUST ICKE GÖR MENNISKAN.

Litteraturblad n:o 12, december 1855

Vi började denna årgång med artiklar om Hushållningssällskap och Skolundervisning. Båda dessa ämnen, hoppas vi, ega ett så stort och allmänt intresse, att våra läsare icke skola illa upptaga, om vi, som det heter, sluta der vi börjat; ehuru vi visst skulle önska, att detta talesätt likväl icke måtte ega tillämpning på, *hvad* vi i dessa ämnen yttra och yttrat.

30

Att här återkomma till frågan om skolundervisningen ger oss Kuopio Tidning en önskad anledning; och Landtbrukssällskapet i Wiborg har, genom att välvilligt tillsända Red. exemplar af sina Stadgar och sin senaste Årsberättelse, lemnat oss en angenäm påminnelse, att ånyo påkalla läsarens uppmärksamhet för våra yrkanden angående nyttan af flera Hushållningssällskap i landet. Läsaren finner, hvad vi för tillfället hafva att anföra rörande sistnämnda ämne, i en följande artikel. Här skola vi närmast yttra några ord om frukterna af skolundervisningen för individen och samhället.

40

Kuopio Tidning hade i början af året i sammanhang med några allmänna resonementer angående skolundervisningen anfört data ur erfarenheten, som skulle ådagalägga, huru icke blott föga båtande, utan menlig för lärjungarnes sedlighet skolans och skolundervisningens närvarande skick är.

Att sådana »fasaväckande» yrkanden väckt ett så ringa uppseende, tillskrifva vi sannerligen icke blott Kuopio Tidnings ringa spridning, utan främst den öfvertygelse hvarje sansad man i landet, som sjelf genomgått skolan eller i densamma hållit barn och myndlingar, otvifvelaktigt måste ega, att detta yrkande är foster af en välmenande öfverdrift, icke blott en öfverdrifven välmening.

50

För vår del lade vi väl påståendet på minnet; men en nödig hushållning med bladets utrymme tvang oss att lemna all polemik mot

detsamma, då i äfven eljest föranleddes att egna frågan om skolundervisningen ett par längre artiklar. Det var derföre mera tillfälligt, att vid anmälandet af de nyssutgifna Finska nykterhetsskrifterna i Kuopio Tidnings erfarenhetsrön kommo oss i hågen; och vi måste bekänna, att minnet svek oss, då vi trodde att dessa rön uttryckligen gällde dryckenskapslasten. Vårt påstående, att drinkeriet, der det hos ungdomen visar sig, har sin rot i hemmet och dess seder eller dock hos ynglingens omgifningar utom skolan, går således förbi Kuopio Tidnings åberopande erfarenhet. Vi kunna icke annorlunda godtgöra detta fel, än genom en ödmjuk anhållan att få misstaget ursäktadt.

Det är alltså medgifvet, att då Kuopio Tidning berättar om det stora antalet skolungdom, som förgåtts i »liderlighet», och fortfarande menar, att af de i skolorna undervisade en större procent går förlorad, än af dem, som egna sig åt något yrke utan föregången skolundervisning, dess Redaktion alls icke påstår, att denna skolorna till last fallande sedliga ruin vore en följd af dryckenskap. Bladet lemnar det helt och hållet öppet åt läsaren att föreställa sig, hvori förfallet består. Man får alltså antaga, att skolorna fostrar bedragare, tjufvar, rånare, mördare, men kanske också blott vilda spelare, qvinnoförförare m. m. Det låter oss dock veta, att 8 f. d. gymnasister tagit värfning, 11 dött i liderlighet, 1 blifvit tiggare, 2 fortfara i liderlighet. Förlåtligt kan det vara att antaga, att för flertalet af dessa dryckenskapen ledt till förderfvet. Och vi taga oss verkligen allt ännu friheten så anse saken. Det hade visst varit Kuopio Tidning lätt, att upplysa oss och allmänheten om rätta förhållandet. Men det har icke behagat denna Tidning att göra det. Den låter oss blott vera, att den icke uppgifvit fylleri såsom ett fel hos sina »liderliga». Och den har häri obestriddligen rätt.

Men Kuopio Tidnings yrkanden och erfarenhetsbevis hafva också det utmärkande, att ingen kan veta, om de gälla endast Finlands skolor, eller hela den civiliserade världens skolväsende och den litterära och vetenskapliga bildningen öfverhufvud.

Vid denna sväfande allmänhet är det oss verkligen omöjligt, att icke anse det för en smula barnsligt (för att icke upprepa ordet »enfaldigt»), då Redaktören af Kuopio Tidning anför sina vänners erfarenhet rörande en 30 stycken skolarer eller gymnasister, för att på dessa respektabla fakta grunda ett omdöme om skolundervisningens depraverande natur. Något sådant kan låta höra sig som ett kuriosum vid en qvällskonnut mellan de goda vännerna; men man brukar gemenligen icke draga dylika faktiska upplysningar inför allmänheten, för att med dem afgöra princip- och samhälls-frågor – och sker det dock, så bör man icke insistera på sina upplysningars vikt, om man icke fast beslutit att drifva dem till åtlöje.

Ville vi här framdraga vår mot Redaktionens för Kuopio Tidning fullkommligt motsatta erfarenhet, skulle vi göra oss förfallna åt samma öfverseende löje från läsarens sida. Frågor af anförd art vänta icke sitt faktiska afgörande af ett par individers inskränkta erfarenhet, utan af folkens historie och af världshistorien.

Det är dock obestriddligt, att en komparativ statistik kan lemna mängen nyttig anvisning till bedömande af skilda samhällsinstitutioners – äfven skolverkets – relativa inverkan på folkens sedliga lif. Men dertill fordras, att saken ses något i stort.

Redaktionen af Kuopio Tidning skulle haft ett ganska lätt tillfälle att lemna ett bidrag, ehuru äfven detta visserligen ganska ringa, till skolans statistik i vårt land, om den t. ex. anført några data till upplysande af Kuopio Gymnasii inflytande på lärjungarnes sedlighet under de tie år,

detta Gymnasium varit verksamt, och – hvarföre icke – angående Kuopio Högre Elementarskolas motsvarande statistik för samma tid. Skulle nu resultatet t. ex. blifvit, att någon större del af de ynglingar, som under denna period genomgått gymnasium eller också blott skolan, förfallit i »lidersighet», så skulle i detta resultat legat en kraftig uppmaning att utreda förhållandet vid landets öfriga elementarläroverk – men också intet vidare. Ty förhållandet på en ort och för den korta tidrymden af tie år ger ännu en alltför inskränkt erfarenhet, för att derpå bygga några slutsatser. Och härmed torde vi, som vi hoppas utan all orättvisa, kunna lemna Kuopio Tidnings erfarenhetsbevis.

10

Det är en allmänt erkänd sak, att skolmän pläga tillägga skoluppfostran och skolundervisningen en alltför stor vikt i fråga om individers och nationers sedliga utveckling.

Ingen nekar, att icke barnuppfostran är en viktig faktor för en nations framtid. Men man kan utan all bevisning och utan fara att ens motsägas påstå, att en god barnuppfostran är detsamma som ett sedligt familjelif.

Det kan någongång hända, att skolan förmår rätta en förvänd eller ersätta en saknad uppfostran i familjen; men detta kan räknas till lyckliga undantag, icke anses för regel. Bøjelserna, sinnelaget, den moraliska själsriktningen kunna i skolan underhållas och stärkas, men de kunna icke der grundläggas. Dertill vidtager skolans inverkan alltför sent; ty vid 7 å 8 års ålder är detta hos barnet redan temligen afgjordt. För den goda seden, för vanan vid lydriad, sanning, ordning, flit o. s. v. kan skolan uträtta mera; men den förmår äfven häri endast understödja familjen, emedan dess omvårdnad och inflytande omfattar en så ringa del af barnets dagliga lif och isynnerhet i vårt land afbrytes genom de långa ferierna.

20

Hvarje klok skollärare har här af en tillräcklig erfarenhet. Äfven den jemförelsevis väl uppfostrade lärjungen söker och finner hundrade utvägar att undgå lärarens vaksamhet. Denne har ofta största svårighet att afgöra, om t. ex. lärjungen är flitig i sin läsning eller icke, om lättja eller trög fattning är orsaken till hans ringa framsteg, om han arbetar sjelf eller lefver på medlärjungars insigt och flit, om hans uppgifter äro pålitliga eller icke o. s. v. Ögontjenarens antal är redan i skolan stort; och läraren kan ofta efteråt få med förvåning erfara, huru han årtal igenom bedragit sig på en lärjunges verkliga sinnelag, anlag, flit, ja på hans kunskaper och seder. I familjen kan detta icke förekomma annorlunda, än om svaghet gör föräldrarna blinda för barnens fel; och vid en god uppfostran finnes hos dessa icke ens bemödandet att föra fader och moder bakom ljustet. Ett stort antal lärare, vi äro öfvertygade derom, skola anse denna skildring för öfverdrifven; men just dessa lärare, som i egenkär sjelfförtröstan lita på sin egen skarpsinnighet, på sin stora förmåga, att leda ungdomen och förskaffa sig respekt och tillit, just de äro enligt vår erfarenhet de mest bedragne.

30

40

Den tid, då människan i sina handlingar ledes af grundsatsen, är icke den, då hon står under skolans tukt. Den insigt, skolundervisningen gifver, kan derföre såsom sådan icke bestämma lärjungens sedlighet, äfven om den kunde sträcka sig så långt, att lärjungens vetande i sjelfva verket förmådde antaga formen af lefnadsåsigt och grundsats. Men detta är långtifrån fallet. Eftertanke och erfarenhet lärar, att skolkunskaperna äro oförmögna att ens framdeles bestämma människans sedliga lif, om på dem intet högre vetande bygges.

50

Ty hvilket inflytande kan väl grammatiken och geometrin utöfva på

lärjungens sedliga håg och handlingssätt? Huru vill man med dem styra den naturliga självviskheten, de vaknande lustarne och de snabbt vexande passionerna? Vi kunna tiga om den religiösa skolundervisningen; ty vi hafva om dess art tillräckligt uttalat vår tanke. Men att icke heller den kan meddela barnet grundsatser, torde hvar och en kunna inse, som betänker, att fast öfvertygelse i religionens hufvudfrågor mera än något annat menskligt vetande fordrar ett helt lifs skola. Dock det är här icke egentligen fråga om skolundervisningens otillräcklighet för både intellektuel och sedlig bildning; ty annat lärer ingen vilja påstå.

10

Hufvudsak är, att sinnelaget och den omedvetna seden i ungdomen utgör människans värn mot frestelsen, och att inga insigter och förnufts slut skulle vara i stånd att leda ynglingen till ett sedligt lif, om den genom uppfostran inplantade känslan för det rätta och framföralit vanan vid god sed skulle hos honom saknas.

Skolundervisningens uppgift är derföre, att lägga en sådan grund för den intellektuela bildningen, att lärjungen vinner förmåga att sjelf förvärfva sig den, lärar att känna behovet af och erhåller kraft till *sjelfbildning*. Lefnadsåsigter och grundsatser kunna aldrig af andra meddelas; de måste vara en frukt af individens eget arbete, måste vara

20

sjelfförvärfvade, tillkämpade icke blott genom sjelfständiga studier, utan äfven genom en erfarenhet i lifvets skola, som bryter den teoretiska tillförsigten, kullkastar förutfattade meningar och förer till rättelse af kammarvishetens misstag.

Sålunda bygger skolundervisningen hufvudsakligen för framtiden; medan dess omedelbara inverkan på lärjungens sedliga förhållande är jemförelsevis ringa. Likväl består häri dess isynnerhet i våra skolor väsentligaste fel, att nemligen denna omedelbara inverkan icke är ens sådan, den borde och kunde vara. Och i denna punkt öfverensstämma vi fullkomligt med Redaktörens för Kuopio Tidning åsigter; såsom i

30

vår tanke den hithörande utredningen utgör det förtjenstfulla i hans artiklar om skolan.

Ju mera nemligen skolundervisningen är bygd på att uppmuntra sjelfstudium och härvid vänja lärjungen, desto större blir på honom dess omedelbara inflytande. Kärleken till vetandet och den ideela lyftningen öfverhufvud drager människans håg från de materiela sträfvandena och undanhåller de med dem förbundna frestelserna, medan sjelfva arbetet för ett mål, som icke är den materiela nyttans, och pligtutöfningen dervid befäster det unga sinnets rigtning till, hvad som är godt och ädelt. Äfven kan undervisningen i vissa kunskapsgrän-

40

nar, såsom religion, moral och historie utöfva en mera direkt inverkan på lärjungarnes sedliga håg, förnämligast dock genom lärarens ord, mindre genom lärobokens och lexans.

Detta är i vår tanke ungeför allt, hvad man af skolundervisningens direkta inflytande på lärjungarnes sedlighet kan vänta. Man bör icke glömma, att barnet och ynglingen ledes af känslan, seden, den oreflekterade hågen för och vanan vid det goda, icke af grundsatser och sederegler. Det kan dock icke stadgas, att öfvergången från de förra till de senare skall ske i och med detsamma ynglingen lemnar skola eller gymnasium; och det förstås derföre af sig sjelf, att, såsom äfven

50

vanligen sker, läraren söker leda de äldre lärjungarne på den väg, som förer till insigt och öfvertygelse rörande sannt och osannt, rätt och orätt.

Vi bekänna, att vi icke kunnat fatta, om Redaktören af Kuopio Tidning af skolundervisningen fordrar något mera. Ty det anspråk, han uppställer på en »levande kunskap», är verkligen uttaladt i så

dunkla ordalag, att man tvekar, om han blott begär en mera praktisk rigtning i skolstudierna, eller om han af skolundervisningen fordrar, hvad som endast kan vara en frukt af mannens eftertanke och det manliga lifvets verksamhet.

För vår del, vi upprepa det, anse vi icke ens någon tvekan derom kunna uppstå, att icke all skolbildning afser och bör afse ett mål »i framtiden». Dess omedelbara inverkan på lärjungen åter kan endast sökas i det ideela, teoretiska sträfvandets upplyftande art öfverhufvud; och denna inverkan höjes i den mon metoden för kunskapernas inhemtande leder lärjungen till sjelfverksamhet och ger honom förmåga till sjelfstudium. Ty omsorgen att på den inhemtade skolkunskapens grund bygga ett sannt vetande och att göra detta vetande praktiskt i handlingens verld, denna omsorg får skolan helt och hållet öfverlåta åt lärjungen sjelf och åt framtiden.

10

Ligger man till det anförda, hvad som af sig sjelf förstås, att skoldisciplinen bör tillhålla lärjungen till sanning, till ordning och flit och till all god sed öfverhufvud samt afvärja oseden, häruti fortsättande föräldravårdens verk, rättande och ersättande den, såvidt sådant är möjligt, så veta vi icke, hvad som af skolan vidare kan begäras för dess lärjungars uppfostran till sedlighet.

20

Gerna må medges, att detta är ganska litet, och att frukterna af skolans verksamhet alltid äro högst problematiska. Orsaken är, att skolan verkligen icke har all den betydelse för samhället och lifvet, hvilken man stundom velat tillegna densamma. Vi hafva redan nämnt om det vida större inflytande på barnauppfostran, som föräldravården eger, om den i sjelfva verket sena och jembförelsevis korta tid, som för denna uppfostran tillfaller skolan. Och sedan lärjungen lemnat skolan, af huru många olika yttre förhållanden beror icke hans framtid? Men hufvudsak är, att hans egentliga bildning då först börjar.

Huru många äro icke de, hvilkas äfven intellektuella utveckling i skolan varit högst obestämd, och hvilkas natur äfven i detta hänseende för lärarene utgjort en gåta. Verldens största snillen hafva gemenligen passerat skolan, utan att lärarene i dem ens anat till något utomordentligt. Huru många andra hafva icke varit skolornas ljus och likväl efter utgången derifrån försvunnit bland medelmåttornas gråa massa? Ja icke sällan hafva dessa ljus nedgått i dystert mörker. Glädjande är det visserligen, att den sedliga bildningen icke lika ofta företer dylika förvandlingar. Den sedliga skolgossen och ynglingen bibehåller oftast äfven till man vorden denna karakter och kommer att tillhöra de stilla i landena. Men undantag äro dock beklagligen icke sällsynta, och förderfvet bemäktigar sig ofta individer, hvilkas framtid man, att döma efter skolåren, skulle ansett vara tryggad. Deremot händer det lyckligtvis lika ofta, att icke blott den odygdiga och lata gossen, utan äfven den lättsinniga ynglingen i lifvets skola föres till allvarligt sträfvande att godtgöra sina fel. Med ett ord, det är egentligen först i denna lifvets skola, det fasta sedliga sinnelaget, »karakteren», bildas. På denna bildning inflyta nationalitet, samhällsförhållanden, det valda yrket m. m., och det väsentliga i densamma är, att den till sin natur måste vara sjelfbildning. Ty frånvaron af sjelfbildning är karaktärslöshet.

30

40

I karakterens bildning torde väl oftast röjas spåren af föräldravården, af den oreflekterade själsrigtning och sed, som utgjort frukten af de första barnårens uppfostran. Men hvilka bidrag skolan lemnat till denna bildning, lärar blifva svårt att särskildt uppvisa. Är frågan om en uppfostringsanstalt, t. ex. en kadettskola, är förhållandet naturligtvis annat; ty hos flertalet af de lärjungar, som från en sådan utgå, måste

50

intrycket af den erhållna uppfostran fortsättas i karakteren. En blott undervisningsanstalt kan icke inverka lika afgörande. Emellertid måste i de flesta fall äfven blotta undervisningen, om den varit allvarlig, bidra att bestämma karakteren redan genom sin allmänna tendens. Endast att denna inverkan i anseende till dess allmänhet är mera obestämd och svårigen kan genom erfarenhetsbevis konstateras. Men hvad man med all säkerhet kan påstå, är, att skolundervisningen gör det möjligt för mannen att genom studier och iakttagelser i lifvet fortgå till en bestämd lefnadsåsigt och bestämda grundsatser. Talrika exempel 10 finnas visserligen på menniskor, som skolan förutan arbetat sig fram härtill. Ja den stora massan af individer tillhör dessa exempel. Men arbetet har varit dem svårare och erfordrat en strängare lifvets skola, en större erfarenhet; och ehuru en sådan lifvets uppfostran oftast grundlägger en fast karakter, sträcka sig dock hos flertalet af »sjelfgjorda män» de åsigter, på hvilka denna karakter grundar sig, till en inskränktare krets af lifvets förhållanden.

Vi vilja icke obetingadt underskrifva den vise Montesquieu's ord: »Nuförtiden erhålla vi en uppfostran af tre slag, den ena afvikande från eller stridande mot de andra, nemligen fädernehemmets, skolans och lifvets; hvad vi af den sistnämnda lära, kullkastar allt, hvad vi inhemtat af de båda föregående». Men säkert är, att skolans undervisning endast som underlag har något att betyda, och att dess värde beror helt och hållet af, hvad derpå bygges.

Förrän vi fortgå till en allmännare slutsats af denna korta framställning, må vi derföre öppet bekänna, att i vår tanke skolan oftast kan frisäga sig från ansvaret för de lärjungars sedliga bildning, som genomgått densamma, emedan dess inflytande i detta hänseende är och kan vara jemförelsevis ringa, och än mer för de lärjungars, hvilka blott en kort tid tillhört skolan, och hvilkas vetande aldrig höjt sig öfver skollexan. 30

Det är väl känt, huru i de städer i detta land, der en högre elementarskola finnes, hvarje sjöman eller timmerman eller arbetskarl, mången gång äfven mera bildade föräldrar sätta sina söner i skolan, egentligen blott för att sjelfva blifva af med omsorgen för dem, för öfrigt oftast utan allt mål. Sagde föräldrar kunna väl stundom hoppas, att se barnen på denna väg komma till någon god brödbit, t. ex. en prestlägenhet, men äfven sedan detta hopp försvunnit, låter man ännu gossen fortsätta med skolgången endast derföre, att man sjelf antingen icke vill eller icke kan draga någon försorg om hans framtid, och hufvudsakligen emedan man dock slipper att vårda dessa plantor åtminstone under skoltimmarne. I vårt land hafva de fordna apologistklasserna ur skolan försvunnit, och pedagogierna äro förvandlade till lägre elementarskolor, d. ä. hufvudsakligen latinska grammatikskolor¹. För de lärjungar, som fordom undervisades i pedagogierna och apologistklasserna, finnes nu ingen annan undervisning än den för en tid af 9 à 10 år beräknade kursen i lärdoms skolan. Denna kurs blir äfven som fullt genomgången af föga gagn, om inga verkliga studier tillkomma; huru skulle den då, styckad i större eller mindre fragmenter, kunna bära någon frukt? Dessa lärjungar, som blott inhemta de första kunskapselementerna, på hvilka ännu intet sjelfstudium kan grundas, 40 50

¹ Denna senare förvandling har skett bredvid Skolordningen, hvars fel det icke är, att folkskolan (eller, om man så vill, lägre borgarskolan) äfven i städerna försvunnit.

hafva fåfängt använt sin tid; och det kan förnuftigtvis icke fordras, att en i intellektuelt hänseende bortkastad exercis, borde utöfva något lyckligt sedligt inflytande. Beklagligen tillhöra på Högre Elementarskolan nära två tredjedelar, på den Lägre ett ännu större antal denna klass af lärjungar. På gymnasierna äro de jemförelsevis få, som icke genomgå kusen och afgå till universitetet. Man säger ofta nog om ifrågavarande lärjungar, att deras skolgång varit bortkastad tid; och vi anse, att verkligen så förhåller sig.

Ingen skola, der teoretisk undervisning meddelas, kan vara så inrättad, att dess kurs skulle kunna när som helst afbrytas och den inhemtade kunskapen likväl bringa nytta. Endast der praktiska färdigheter bibringas kan detta vara fallet, emedan lärjungen dock alltid har något mått af användbar skicklighet i behåll, hvarpå han öfverlemnad åt sig sjelf kan bygga någon förkofran. Till sådane färdigheter höra den mekaniska innanläsningen, skrifkonsten och räkna. Men förmågan att läsa i bok, att i skrift uttrycka ens de hvardagliga föreställningarne, att på förekommande fall använda räknekonsten fordra naturligtvis sin bestämda kurs. Och öfverhufvud måste äfven borgarskolan och folkskolan vara så inrättade, att en dimitterad lärjunge eger förmåga, att på grund af den kunskap, han inhemtat, förvärfva sig intellektuel bildning; så att ett afbrott före fulländad kurs äfven vid dessa skolor gör den inhemtade kunskapen gagnlös.

Saknaden af dylika skolor drifver nu ett antal lärjungar till lärdoms-skolan och åter i förtid och med gagnlösa kunskaper ur densamma. Detta förhållande kan lärdomsskolan icke rätta; och den kan lika litet taga dessa lärjungars intellektuella och sedliga bildning på sitt ansvar, emedan det icke beror af dess tillgörande, om de någonsin skola erhålla kunskaper, på hvilka något sjelfstudium kan grundas. Äfven på dessa skäl instämman vi i Kuopio Tidnings anförande, att lärdomsskolan icke kan rätt fylla sin bestämmelse, så länge folkskolan saknas. Vi förbise dervid icke, att detta påstående har sin sanning äfven ur en högre synpunkt, emedan den lärda bildningen alltid måste blifva bristfällig och ensidig, der nationens bildning öfverhufvud är låg.

Af allt det anförda torde äfven för den, som förut icke närmare tänkt på dessa förhållande, det vara antagligt nog, att skolan icke i högre grad kan öfva något direkt inflytande på lärjungarnes sedliga väsende. Dess inflytande såsom undervisningsanstalt är indirekt derigenom, att den blott gör det möjligt för lärjungen att framdeles hinna till en intellektuel bildning, som är bestämmande för hans sedliga lif. Häri- genom är likväl icke sagdt, att ett direkt inflytande från skolans sida helt och hållet kan eller får saknas. Men man bör blott icke vänta det främst af undervisningen, af den meddelade kunskapen. Barnets sedliga uppfostran sker öfverhufvud negativt, genom att bevara det-samma från osed. Ty dess verld är så inskränkt, består i äta, sofva leka och senare läsa, så att föga positiv god sed kan i dess lif komma i fråga. Sådan är äfven lärjungens uppfostran i skolan. Sanning i sina ord, ordentlighet i sitt skick och lydnad för äldre personer har han haft att lära redan i hemmet, och öfningen häri fortsättes i skolan. Der tillkommer hufvudsakligen fliten såsom positiv god sed. Men föröfrigt har man svårt att säga, hvilken god sed skolan ännu skulle kunna hos lärjungen befästa. Hvad härutöfver kommer i fråga är, att bevara lärjungen för osed. Att inga oseder måtte råda bland ungdomen, detta utgör derföre ett hufvudsakligt föremål för skolans disciplin, och vi kunna icke finna, att den eger något verksammare sätt att direkt verka

för sina alumners sedliga uppfostran.

Hvilka upphöjdare åsigter af saken, Kuopio Tidning än må hafva in petto; vår enfaldiga mening är fortfarande den, att skolan t. ex. för att bevara ungdomen från dryckenskap icke eger något verksammare medel, än att tillse, det värdshus icke af densamma besökas och kalaser icke hållas i kvarteren. Så äfven med annan osed. Förmaningar och lärdomar kunna allt verka godt, men på dem må man vid en skola icke förlita sig; sträng ordning går *aldrig* miste om sitt mål, osedens utestängande.

10 På en liknande ståndpunkt, som lärjungen i skolan, står den stora massan af de flesta jordens folk. Icke så, att folket skulle behöfva någon tuktomästare, för att afhållas från oseden. Dess lif är sådant, att oseden af sig sjelf utestänges. Hufvudsumman af detta lif är lekamlig möda, hvila och kyrkogång, uti hvilka exempel och företelse till osed icke finnes. »Man syndar icke, då man sofver» är Finska uttrycket för detta lif och för dess filosofi. Det gifves visserligen tidpunkter i folkens lif, då oseden nedtränger djupt ibland detsamma, likasom andra tider, på hvilka det i grunden uppröres af de högsta menckliga intressen. Men dessa tider utgöra icke massans hvardagslif.

20 Med en högre intellektuell bildning vakna hos menniskan nya behov och böjelser, nya sträfvanden och passioner. Jemte nya dygder, som i detta högre lif krävas, vexe nya oseder. I dess natur ligger, att de nya generationerna icke lefva på fädrens vis, utan sjelfva skapa sitt sätt att vara och verka; och såsom generationerna hafva individerna en större frihet i valet mellan godt och ondt. Uppfostran blir en konst att vänja barnet vid god sed och från detsamma afhålla oseden; och för den tid, då det sjelft skall bestämmande deltaga i detta lif, behöfves en omsorgsfullare undervisning. Men ingen uppfostran och ingen undervisning kan hindra, att icke öfvergången till detta lif af en högre frihet
30 så för folken som för individerna innebär större faror. Hvad Stagnelius uttrycker i orden:

»Ju högre lif, dess högre qual du röner!» är en från uråldrig tid erkänd sanning; men det synes icke vara öfverflödigt att derom erinra.

Mensklighetens historie är verkligen denna menniskooffer kräfvande Moloch, hvilken Kuopio Tidning med en öm moders förfäran önskade till ungdomens bästa se tillintetgjord. Icke ens vildens lif bjuder full säkerhet för dess förhärjelser. Men hos de civiliserade folken måste hvarje individs framtid riskeras, desto mera, ju högre mål denna framtid eger.

40 Och *likväl* bör man icke på civilisationens närvarande ståndpunkt frukta för någon jemförelse mellan de förlorade individernas antal på de mera bildades och de jemförelsevis obildades sida, frukta nemligen för ett sämre förhållande på den förra. Kuopio Tidning ställer skolan mot andra samhällsförhållande. Vi afse från denna säregna uppställning och anse meningen vara, de i lärdomsskolan undervisade jemförda med dem, som icke åtnjutit sådan undervisning. Mankön funnos 1852 i Finland 800 000 individer ungefär. Nära halfva antalet af dem var under 15 år, antagligen således öfver hälften under 18 års ålder. Men låt oss för jemn räkningens skuld antaga, att 400 tusen manliga individer
50 funnos vid den ålder, att deras dygd och last kan dem tillräknas. Sammanräkna då alla dem, som befolka fängelserna, som äro straffade för brott, som äro tiggare eller »tagit värfning» i följd af lättja eller liderlighet, som i liderlighet framlefva sitt lif antingen på ärfd förmögenhet eller på jemnt det arbete, hvartill hunger och yttersta nöd tvingar dem. Det är hårdt att tänka det; men det torde knappt kunna

antagas, att siffran för all denna »liderlighet» uppstår till mindre än 80 tusen eller 1/5:del af det ifrågavarande mantalet. Och ingen lärar vilja påstå, att hvarje femte student vid landets enda universitet, d. ä. af de individer, som genomgått skola och gymnasium eller åtnjutit motsvarande undervisning, är förfallen åt liderligheten. Man må, för att fria skolan, ännu tillägga, att vid universitetet drinkande förstör mången, som vid sin ankomst dit icke afvetat detta förderf, och att de s. k. privatisterna aldrig utgjort den bättre delen af den studerande ungdomen.

Men detta kan vara likgiltigt, likasom hela beräkningen, äfven om den icke vore osäker, kan anses för ett öfverflödsverk. Dryckenskapslasten, den hos nordiska nationer mest förstörande, är, såsom erfarenheten lärer, äfven den ett öfvergående ondt. Och historiens allmänna vittnesbörd är, att med en högre bildning, medan antalet af brott aftager, osedernas antal förökas, men att de genom bildningens motverkan ega mindre värde öfver människorna och åstadkomma mindre förderf. Skolorna kunna visserligen tillräkna sig en ganska ringa andel i denna historiens gång; men deras tillbörliga förtjenst må dem derföre icke förnekas. Hvad Finlands skolor angår, skola vi ännu tillägga några ord.

Kuopio Tidning säger: »För vår del emotse vi med otålig väntan den reform för det närvarande förberedes».

Härtill svara vi hufvudsakligen: välbekommet!

Tvenne tillägg till skolans närvarande inrättning behöfvas visserligen: 1:o tillägg till skollärelönerna, så att män med förmåga må kunna egna sitt lif åt yrket, utan att tillika egna det åt fattigdom och elände; 2:o tillägg till skolläraernas bildning för yrket genom inrättandet af skollärareseminarier.

Af dessa tvenna tillägg skulle otvifvelaktigt den enda önskvärda reformen, en förbättrad undervisningsmetod, blifva en sjelffallen följd.

Vi tro visst icke, att närvarande skolinrättning är den bästa möjliga. Men dess hittills utredda lyten äro få och lätt afhjelpa. För öfrigt är det säkert, att ingen människa känner eller kan känna, hvilka större fel denna inrättning kan hafva. Ty detta läres endast af erfarenhet; men tie års bestånd lemna i skolväsendet ännu ingen erfarenhet, och med saknaden af lärareseminarier har äfven det väsentligaste vilkor för en sådan erfarenhet saknats. En dålig metod gör alla världens skolinrättningar dåliga. Och med allt detta finnes äfven härvid ett *likväl* att tillägga. Likväl nemligen är det ett *obestridligt faktum*, att ungdomen kommer till univervitetet bättre underbygd nu än för t. ex. femton à tjugo år tillbaka, att den studerande ungdomens sedlighet och skick står utom all jemförelse öfver tillståndet under de gamla, goda Åbotiderna, och att bland densamma försports en liflighet i det vetenskapliga och litterära intresset, som förut var okänd.

Detta förhållande, hvari skolan utan tvifvel har sin andel, hänvisar på en reform i skolundervisningen och disciplinen redan före nya Skolordningens införande. Att en sådan verkligen försiggått under detta sekels förlopp, kan med ovedersägliga fakta beläggas. Att nya Skolordningen kanske medverkat till reformens fortgång, vilja vi icke bestrida. Men för förhållandet häruti kan först en framtid lemna säkra bevis. I intet fall kan deraf dragas den slutsats, att en nu Skolordning hvarje decennium skulle utgöra ett vilkor för skolväsendets blomstring.